

Popcorn versus nem-popcorn?

Gondolatok Nagy Ádám (szerk.): *Nevelj jedit! – a képzelet pedagógiája* című könyv kapcsán

Hatalmas vétke a 21. századi magyar oktatásnak, hogy szösszenetnyi médiaórák keretein túl tulajdonképpen alig vesz tudomást a 20. században kialakult, majd a kulturális formák között gőzerővel előre tört mozgóképről. Nyilván nem minden mozgóképi alkotás számít azonnal művészinek, a „filmipar” elnevezés erről sokat elárul, de azon filmes alkotások, melyek művészi céllal és igénnyel készülnek, egészen különleges sűrítményei mindazon formáknak, amelyeket előtte külön kezeltünk: szöveg, kép, hang. Nem véletlen, hogy ingergazdag világa beszippantja a nézőt, ezzel tolva ki az ingerküszöböt, táplálva a szomat még több és sűrűbb élmény iránt. Az, hogy oktatási rendszerünk ezt a formát következetesen hanyagolja, nem csak az annak tartalmától való megvonás és a feldolgozatlanul hagyás miatt káros; tudomást sem venni a fiatalok legkedveltebb időtöltéséről, csak tágítja a hídverésre már amúgy is rég alkalmatlannak tűnő szakadékot. Miért lehet ez így? Talán azért, mert egy új forma kanonizáláshoz és iskolatermekbe beviteléhez három dolog kell: munka, munka, munka.

A megfejtéshez a popcorn konnotációi kellenek: elsősorban moziban fogyasztjuk, ahova inkább szórakozni járunk, nem feltétlenül művelődni.

Filmekkel és sorozatokkal foglalkozó fórumokon találkoztam egy kifejezéspárral, ez pedig a címből ismert popcorn – nem-popcorn/non-popcorn. Mit is jelent ez? A megfejtéshez a popcorn konnotációi kellenek: elsősorban moziban fogyasztjuk, ahova inkább szórakozni járunk, nem feltétlenül művelődni. Művészmozikban, otthoni, művelődési igénnyel folytatott filmnézéskor kevésbé kerül elő a rágcsa. Mit is mondunk tehát? Ha egy sorozat vagy film popcorn, akkor szórakozni van, ha nem-popcorn, akkor épülni, fejlődni. Végzetes hibát látok ebben: széthúzni és távolítani a két célt, helytelen, azt állítani, hogy párhuzamosan nem létezhetnek, egyszerűen hazugság. Számos komédia hagyott már komoly nyomot bennünk, ahogyan drámák humoros jeleneteire is emlékszünk, továbbá a filmet kategorizálja ez a megközelítés, és nem a nézőt; természetesen az alkotás maga meghatározza saját „felhasználhatóságát”, ezt nem vitatom, de a befogadás mélysége már rajtunk áll, tehát hogy adott esetben csámcsogunk és szürcsölünk-e közben. Tulajdonképpen már az is munka, hogy eldöntsük, a látottak elemzésre alkal-

masak-e, hasznosak-e, hát még maga a mélyfúrások művelete... e munka pedagógiai vonatkozását kezdi el a *Nevelj jedit!*

A tanulmánykötet tíz fejezetből áll, melyek a különböző fantáziavilágok bemutatásával kezdődnek, majd a választott iskolai élethez, pedagógiához kötődő szempont szerinti vizsgálat következik. A szerzők frappáns, összeszedett bevezetőkkel indítják tanulmányaikat, ez két feladatot is ellát: egyfelől hozzásegíti a műve(ke)t már ismerő olvasót egy, a szerzővel közös értelmezési platformhoz, másfelől bevonja az aktuálisan tárgyalt világba azt, aki esetleg nem vagy kevésbé részletesen ismerné azt, így különösebb előismeretek nélkül is teljes értékű az olvasmány. Jómagam ezen írásban elsősorban a filmek világát próbálom közelíteni az oktatáshoz, így ki kell emelnem a kötet *Így neveld a sárkányodat* című filmről szóló tanulmányát, mely kimondottan a pedagógiai kultúraváltás problémájával foglalkozik. Azon túl, hogy az ősellenségnek minősülő sárkányok hétköznapi napokba való beilleszkedésének pontos elemzését kapjuk, feltárul egy teljesen új szintje a filmélménynek. Meséről lévén szó, jómagam is kikapcsolódásként fogyasztottam első alkalommal, másodszorra azonban – tarsolyomban a tanulmány szempontjaival – olyan volt, mintha egy egészen más filmet néznék. Túl a pedagógiai (és valamelyest) kultúraváltáson pedig az ifjúság hétköznapi kisebb-nagyobb problémái is vizsgálat tárgyát képezik, megjelenik például a bullying. Ez a téma azonban nem csak a Hibbant-sziget lakóit, hanem bizony a világ talán legismertebb irodalmi és filmes hőseit, Harry Pottert is érintik. A *Nevelj jedit!*-ben három egymást követő fejezet is ezzel a világgal foglalkozik, teljes joggal. Világszerte ismert fantáziavilág, már-már része az emberiség memetikai hagyatékának, a diákok 11–17 év közötti életét foglalja magába egy társadalmi feszültségekkel teli képzeletvilágban. Először Rowling világának általános jellemzőit, alapproblémáit ismerhetjük meg az Előítéletesség és morális dilemmák a varázsvilágban című fejezetben, ezt követi a Harry Potter és a roxfordi pedagógusok bemutatása, végül pedig a Bullying a Harry Potterben. Már a címadás is szinte kirajzolja nekünk a jól átgondolt ívet: egy alapos bevezetés után az iskola világára, azon belül is először a pedagógus-típusokra, majd a diákélet legmélyebb bugyraira vetül az elemzés kíméletlen és alapos reflektorfénye. A bevezető mindenki számára érdekes és hasznos, akár milyen mélységben is ismeri a világot. A diák-diák, diák-tanár, tanár-tanár viszonyokat ügyesen megmutató regény-, és filmfolyam pedig vádaskodás és egymásra mutogatás nélkül hozza közel az iskolai élet mindennapos problémáit, szempontjait. Bár végig a Harry Potterről van szó, talán mondanom sem kell, hibátlan az analógia a való élettel. Szülők, oktatók, diákok számára egyaránt szemléletformáló lehet áttekinteni ezt a három fejezetet. Aki belátja és elfogadja, hogy Harry története közös világmé-

Már a címadás is szinte kirajzolja nekünk a jól átgondolt ívet: egy alapos bevezetés után az iskola világára, azon belül is először a pedagógus-típusokra, majd a diákélet legmélyebb bugyraira vetül az elemzés kíméletlen és alapos reflektorfénye.

Nem okolható a fiatalság azért, mert ahhoz jut hozzá, amihez, azt szereti, amit.

retű műveltségünk része lett, akárcsak Trója városának elfoglalása, az képessé válhat ezt a közös tudást a társadalom és saját érdekében felhasználni. Ehhez – azt gondolom – keresve sem találhat jobb kiindulási pontot, mint a *Nevelj jedit!* tanulmányai.

Egy ilyen átfogó műből nem maradhat ki, és nem is maradt ki sem a *Star Trek*, sem a *Star Wars*, sem a Marvel szuperhős-univerzuma, és természetesen a Trónok harca is helyet kapott. Aki fellapoz-

za a kötetet, egészen biztosan talál majd közös kapcsolódási pontot kortársaival, gyermekeivel, diákjaival. A szerkesztő, Nagy Ádám nem jelöli meg a kötet címzettjét. Hogy miért, a válasz egyszerű: mert nincs. Nincsenek kimondottan szülőknak vagy kamaszoknak írt részek. Minden fejezet tartogat valamit mindenkinek, aki a tárgyalt fantáziavilággal vagy az iskola világával bármilyen kapcsolatot ápol, vagy még inkább: tudatosan ápolni kíván. A tanulmányok nyelvi stílusából kiviláglik a szándék: ismertetés és minőségi szórakoztatás. Aki további elmélyülést kíván a témákban, az szemezgethet a bőséges jegyzetanyagokból, de a fejezetek ezek nélkül is teljes értékű olvasmányok, melyek egészen biztosan hozzásegítenek minket egy elemzőbb és kritikusabb szemlélethez.

Nem okolható a fiatalság azért, mert ahhoz jut hozzá, amihez, azt szereti, amit. A vibráló-lüktető új kommunikációs és kulturális térben ők is ugyanúgy alkalmazkodnak, mint felmenőik a beat-nemzedékhez vagy a Rock'n'Roll-hoz. A tapasztalt és sokat látott szülői és oktatói réteg feladata a tájékozódást és a tartalmak szűrését segíteni. Szükséges, hogy a rendszer tudomást vegyen a világban és a diákokban párhuzamosan történő változásokról, és megjelenjen a szándék a távolság csökkentésére diák és tananyag között. Természetes, hogy a „mai fiatalok” jobban kapcsolódnak a mai, nem túl régi vagy éppen jövőbeli időkben játszódó történetekhez, figurákhoz, mint a porosan eléjük tolt irodalmi hősökhöz. Próbát lehetne tenni arra, hogy pl. középiskolában nem rögtön a nehézkes fordítású *Iliászt* igyekezzünk közelebb hozni hozzájuk, hanem mi próbáljunk közeledni az ő világaikhoz.

A legfontosabb emberi dilemmák örökösek, megoldatlanok, és megnyugodhatunk: egy ideig nem is lesznek megoldva! Ismerjük fel, hogy a mai kulturális termékek, élükön a filmekkel és különösen a sorozatokkal, hasonló, sőt sokszor mélyebb és sűrűbb formában tárgyalják a hősiesség, hűség, szeretet, barátság, hatalom és szerénység kérdéseit. A sorozat szó konnotációi is változásra vannak ítélve: kimagaslóan művészi igényű például Walter White hánykódása lelkiismeretének tengerén (*Breaking Bad*), maga Odüsszeusz is elirigyelhetné egynéhány kalandját. A *Fargo* első évada vagy a *Peaky Blinders* hátborzongató őszinteséggel mutatja meg, hogyan is legitimálja az emberi belső a bűnt, vagy hogy értelmezi úgy, hogy céljainak megfelelően. A *Mad Men* reklámőrültjei egy csodált és áhított világ gátlástalanságait ismertetik egy érzéketlen korrajz mellett. Az irodalomórakon jól bejáratott karakterértelmező szempontok könnyen alkalmazhatók a mozgóképre, hiszen alapvetően ott is történetekről van szó, többsikű, jól felépített, valós konfliktusokat megélő szereplőkkel. A közönségigény egyértelműen kijelölte az irányt:

hódítanak a magas színvonalú, cseppet sem könnyed sorozatok, minisorozatok, melyek teret tudnak adni komoly fejlődéseknek és eseménysoroknak. Nő az az időintervallum, amibe az alkotók bele tudják pakolni mondandójukat, és ha más nem, ez mégiscsak jelent valamit. Mindezek miatt gondolom azt, hogy a *Nevelj jedit!* egy megkerülhetetlen és alapvető fontosságú, de nehéz és munkás pedagógiai útépítés első köve, melyre elégedetten, mosolyogva fogunk visszagondolni, bármilyen messzire is jutunk.

Nagy Ádám (szerk.): *Nevelj jedit! – a képzelet pedagógiája*. Atheneum, Budapest, 2018.